

Teuliad pedagogel « TRAEZOÙ SKOUER »

RENAD KOZH

TAOLENN

Pennad-digeriñ an diskouezadeg pad « Hollved eo Breizh ».....	p. 2
Kinnig an abadenn hag ar c'harned-dizoleiñ.....	p. 4
Prientiñ ho kweladenn er mirdi.....	p. 5
Testennoù an diskouezadeg.....	p. 6
Temoù ha traezoù ar c'harned-dizoleiñ.....	p. 10
An tri urzh : Noblañs - Kloer - Trede-stad Oadvezh aour Breizh Eus hollveliegezh ar roue d'an Dispac'h bras	
Steuñv an diskouezadeg.....	p. 15
Titouroù pleustrek.....	p. 16
Ar gweladennoù « Traezoù Skouer »	p. 17

PENNAD-DIGERIÑ AN DISKOUEZADEG PAD « HOLLVED EO BREIZH »

Testenn tennet eus katalog an diskouezadeg pad

Gant Jean-Yves Veillard, a oa rener Mirdi Breizh gwezhall, e oa bet divizet reiñ da ziskouezadeg pad ar mirdi nevez anv an titl brav-kaer-se diwar ur varzhoneg gant Saint-Pol Roux.

Ur barzh a bouez e oa Saint-Pol Roux, ezel eus skol an arouezouriezh, levezonet an dreistrealouriezh gantañ ha brudet mat gant e genseurte en e amzer. Ganet e oa bet e 1861, e Provañs, met deuet e oa d'en em ziazezañ e penn pellañ Breizh m'en em sante e-unan gant nerzhioù an douar hag ar mor.

En e vaner, e Coecilian, ez eas da anaon en un doare skrijus : lazhet e voe e vatezh gant ur soudard nazi, gwallet e verc'h, roget pe devet e zornskridoù ha mervel a reas diwar ar gwallreuz-se. E oberenn ziwezhañ eo *Hollved eo Breizh*, embannet e 1941, savet gantañ en enor da Vreizh a-raok mervel.

Stag eo an titl-se ouzh istor dibar un den, tomm d'ur vro ma ne oa ket bet ganet, ouzh an nerzhioù a oa savet ennañ diwarni, ouzh kejadenn ar skiant-prenet personel gant ur preder hollvedel : ne oa ket gwelloc'h titl da envel diskouezadeg pad ar Mirdi, zo kontet enni istor Breizh, adalek an amzerioù koshañ betek an deiz hiziv. Ar skipailh en deus ijinet ar raktresse a venne diskouez dibarderioù Breizh en o arvezioù hollvedel. Ar raktres dibabet a glot gant ar prederiadenoù zo bet er bloavezhioù tremenet a-zivout ar vreizhadelezh : d'ar mareoù ma vez digor Breizh war ar bed e vez pinvidikoc'h ha dibaroc'h he ferzhioù sevenadurel. Setu perak eo bet lakaet war wel en diskouezadeg pad ar prantadoù ma oa digor Breizh a-bep-eil gant ar prantadoù ma oa serret warni hec'h-unan, diouzh ma teue an eskemmoù armerzhel eus ar c'hornôg dre ar Meurvor Atlantel, evel ma weler kerkent ag oadvezh an Arem, pe, er c'hontrol, pelloc'h eus tu ar reter, a-hed ahel ar Ron pe an Danav, pa oa Breizh war lez ar bed.

Bro gozh an Arvor eo Breizh, bro ar mor, hag he darempred gant ar mor a ro dezhi he flas er bed, a-hed an amzer. Hogen ne vije ket eus an Arvor hep an Argoad, hep an douar a eztaol ar binvidigezh-se a vez kaset da lec'h all gant martoloded an arvor. An diskouezadeg nevez *Hollved eo Breizh* a dres dimp an daolenn veur-se, hini Bretoned an argoad hag an arvor. Prederiañ war an identelezh, en em zigeriñ war ar bed, bezañ hentoù eskemmañ ha daremprediñ : gant goulennoù ar bed bremañ e pled ar mirdi nevez ha klask a ra bezañ a-unvouezh gant ar gouiziegezhioù a vez savet deiz-ha-deiz da respont d'ar goulennoù-se.[...]

Mirdi Breizh, pa voe digoret e 1960 e diabarzh mirdi an Arzoù-kaer e Roazhon, a oa an hini kentañ eus ar rummad nevez-se. Gant Georges Henri Rivière e oa bet soñjet raktres ar mirdi, asambles gant René-Yves Creston, arzour ha tudoniour anezhañ, ha Marie Berhaut a oa mirourez mirdi an Arzoù-kaer.

Labouret o doa gant enklaskerien ha skolveuridi, en o mesk Pierre-Roland Giot pe André Mussat o deus kresket kalz hon anaoudegezh eus Breizh. Er bloavezhioù 1960 e kendalc'has François Bergot da gas mirdi Breizh war-raok betek 1967 ma lezas e blas gant Jean-Yves Veillard bet e penn ar mirdi betek 1999. Dindan e urzhioù eo bet ar mirdi o vont da-heul istor an anaoudegezh eus sevenadur Breizh. Gwezhall e oa gwallvrudet ar sevenadur-se, nac'het zoken en hanterenn gentañ an 20^{vet} kantved, ha bremañ e vez lorc'h en dud oc'h anavezout o sevenadur, goude ar prantadoù hir a stourm zo bet evit difenn ar vreizhadelezh er bloavezhioù 1960-1970. Disoc'h an istor hir-se, zo padet ouzhpenn 50 vloaz, eo staliadur Mirdi Breizh e savadur meurdezus ar Maezioù frank, ur raktres en deus kemeret ur perzh bras ennañ. Bezañs ar mirdi zo un arouez eus ar bri a zouger da sevenadur Breizh hag eus an arvez hollvedel zo e kement sevenadur zo.

François HUBERT (Pennvirour mirdi Breizh etre 2000 ha 2005)

KINNIG AN ABADENN HAG AR C'HARNED-DIZOLEIÑ

An teuliad pedagogel-mañ a ginnig deoc'h un toullad binvioù ret evit kompren ar Renad Kozh en diskouezadeg « Hollved eo Breizh ». An danvez zo ennañ a c'hallit implijout evit prientiñ ar weladenn peotramant goude ar weladenn, er c'hlas.

Mont en-dro an abadenn

Displeget e vez d'ar skolidi petra eo ar Renad Kozh e-pad an abadenn « **Traezoù skouer : Renad Kozh** ». Ar mennozhioù pennañ a vez degaset gant an hanterour ha dre ur c'hoari dizoleiñ. Ur wezh kinniget gant an hanterour traezennoù eus an diskouezadeg e vez lakaet ar skolidi da gemer perzh ha roet pep a garned-dizoleiñ dezho. Goude-se e vez kaset un diviz gant ar c'hlasad a-bezh a-raok sevel un diverradenn e stumm goulennoù – respontoù.

Liveoù : kentañ derez (eus KD2 da KE2), skolaj

Pad : 1e30

Ar c'harnedoù-dizoleiñ

Ar c'harnedoù zo e stumm follennoù pleget en eizh tamm, warno frizennoù kronologel, luc'hskeudennoù eus traezoù an dastumadoù, skeudennoù (arouezioù, kartennoù douaroniezh, tresadennoù), titloù ha frazennoù da sachañ an evezh. An holl elfennoù-se a sikour da gas ar gaoz. Drezo o-unan e teu ar skolidi a-benn da reiñ ur ster d'an traoù dre sellet, deskrivañ, keñveriañ ha dezastum. Pep bugel a vez lakaet da glokaat ur c'harned dre begañ ar skeudennoù a vank.

PRIENTIÑ HO KWELADENN ER MIRDI

Gweladenn brientiñ

Gant ar servij Hanterouriezh e vez pedet ar gelennerien, e-maez ar vakañsoù-skol, da weladenniñ an diskouezadegoù pad evit netra ha da ginnig dezho an abadennoù hag an atalieroù.

Pep Merc'her enderv etre 14e00 ha 16e30.

Emgav da 14e00 rik e degemer ar Maezioù Frank

Danvez teulioù

Ar binvioù pedagogel (teulioù pedagogel ha karnedoù-dizoleiñ), hag un tamm eus dastumadoù ar mirdi a c'haller gwelet war lec'hienn Genrouedad mirdi Breizh : **www.musee-bretagne.fr**.

Kreizenn deuliaouiñ ar mirdi zo digor d'ar gelennerien.

Goulennit emgav a-raok dont, a Lun da Wener, etre 9e ha 17e.

Pgz : 02 23 40 66 74

Servij Hanterouriezh

En ho kourc'hemenn emañ tud servij Hanterouriezh ar mirdi, m'hoc'h eus ezhomm :

mediation.museebzh@leschampslibres.fr

Philippe Dagron : p.dagron@leschampslibres.fr / 02.23.40.66.71

Amélie Fabien : a.fabien@leschampslibres.fr / 02.23.40.67.52

Gwenaëlle Nebeu : g.neveu@leschampslibres.fr / 02.23.40.67.53

Pascal Nignol : p.nignol@leschampslibres.fr / 02.23.40.66.72

gweladennoù e brezhoneg

BrunoGenton (kuzulier-eiler, kelenner galvet gant ar mirdi) : bruno.genton@ac-rennes.fr

TESTENNOÙ AN DISKOUEZADEG

Istor Modern
1532 - 1800

Ensavadurioù Breizh hag hollveliegezh ar Roue

Ensavadurioù nevez a voe roet da broviñs Breizh, ur wech aet e-barzh rouantelezh Frañs. Roazhon a zeuas da vezañ kêrbenn da vat. Gant ar framm politikel ha melestradurel-se, a chomas stabil betek 1789, e teuas galloud ar roue da vezañ solutoc'h. Met abalamour dezhañ e tiwanas krogadoù ivez ha gant ar re-se e krogas diskar an hollveliegezh e Frañs.

Bezañs ar Roue

Roue Frañs a oa dug Breizh ivez. Evel er gêr e oa e pep lec'h en e broviñs. Stank eo ar merkoù arouezel eus e vezañs e Breizh : prosesionoù ha kleier e bole da-geñver darvoudoù e buhez ar Roue, pezhioù moneiz skoet gant e boltred warno, delwennoù eus ar Roue war varc'h. Frañsez Iañ, Herri IV pe c'hoazh Loeiz XIV a oa bet e Breizh ivez.

Ar roue hag e dud

Ur gouarnour, eus an noblañs uhel, a oa o tileuriañ ar roue e Breizh. En 18vet kantved e teuas ar garg-se da vezañ ur merk a enor kentoc'h.

Ur merour, o tileuriañ ar roue war-eeun ha galloudoù bras gantañ, a voe anvet evit ar wech kentañ e Roazhon e 1689. En-dro dezhañ e oa ur pemzek kenlabourer bennak hag e-tro tri-ugent kenskriver lec'hel.

Mod-all e oa ur pennkomandant eus an noblañs kleze uhelañ, a oa karget d'ober brezel dreist-holl.

Emsavadegoù 1675

Emsavadeg ar paper-timbr, kroget dre ma nac'he an dud un taos nevez met ivez dre ma oa erru skuizh an holl, a grogas e Roazhon e miz Ebrel. En em ledañ a reas ar stourm e meur a gêr all goude.

Goude Emsavadeg ar Bonedoù Ruz, e Kerne dreist-holl, e voe lakaet war baper Lezennaouegoù ar gouerien a oa gwir kaieroù klemmoù. Ur bern kloc'hedioù a voe diveget e-pad an emsavadeg.

Stadoù Breizh

En ensavadur nemetañ a chome a-c'houde Breizh an duced, Stadoù Breizh, e oa un nebeud pennoù bras : noblañs, tud a iliz ha bourc'hizien uhel ivez. Servijout a rae ar vodadenn-se da skañvaat gwask taosoù ar roue hep lakaat en arvar gwirioù an aotrouien a oa izili anezhi.

Adalek 1752 e voe savet ur Bodad Etre a-benn lakaat ar galloud seveniñ da dalvezout er broviñs hag evit kontrolliñ ar servijoù foran pennañ.

Breujoù Breizh

Ar Breujoù a voe krouet e 1554 gant ar roue, dre skrid-embann. Ul lez-varn e oa, ma veze meret ar c'hudennoù polis hag enrollet skridoù ar roue ivez. Dre forzh prenañ kargoù ha kevrediñ e teuas un nebeudig familhoù noblañs galloudus da lakaat o c'hrabanoù war an ensavadur-se.

E 1765, e-kerzh Afer Breizh, e rankas ar Breujoù, renet gant ar pennprokolor La Chalotais, talañ ouzh an dug Aiguillon a oa gouarnour d'ar mare-se. Dre embann o c'hoant da zifenn frankizoù ar broviñs, e felle d'ar Breujoù arnodiñ o galloud politikel e-keñver hollveliegezh ar Roue, gant ar soñj derc'hel an holl c'halloudoù ganto.

Kevredigezh Breizh dindan ar Renad Kozh

Bras e voe kresk ar boblañs da gentañ, ha disteroc'h goude, en 18vet kantved. Rannet e oa an dud e tri urzh : ar gloer, an noblañs, an trede-stad, ar pezh a ziskouez ne oant ket kevatal er gevredigezh. An daou urzh kentañ o doa ar pep brasañ eus ar galloudoù, daoust ma oa bihan niver an dud enno.

Kerkent ha dibenn ar 16vet kantved e oa startijenn gant an armerzh, ken ma teuas ar c'hantved goude da vezañ ur gwir oadvezh aour. Diazezet e oa ar berzh-se war labour al lien, ar c'henwerzh war vor, ul labour-douar liesseurt hag ur gennad mengleuzioù oberiant.

Kresk bras ar boblañs

1,4 milion a dud e deroù ar 16vet kantved, tost 2 vilion e dibenn ar 17vet kantved : d'ar marese e oa uheloc'h kresk poblañs Breizh (10 % eus poblañs hollek ar rouantelezh) eget kresk keitat Frañs. Eilpenet e voe an traoù en 18vet kantved. Da vare an Dispac'h e oa 2,2 vilion a dud o vevañ e Breizh.

Ar gloer

Meur a zoare a oa d'an dud a iliz. Bez' e oa menec'h, gwanaet o levezon, ha beleien. Disheñvel eo bet stad an eskibien, ar gloer uhelañ, a-hed ar c'hantvedoù : tro-ha-tro aotrounez vras troet da adreizhañ, obererien galloud ar roue hepmuiken, merourien o chom en o eskoptioù pe uhelidi leizh o fenn gant o dreistgwirioù. Ar gloer izelañ a chomas gwriizennet mat en o bro atav ha tost d'o feizidi. Koulskoude ez eas o aozioù bevañ war washaat nebeut-ha-nebeut, en 18vet kantved.

An noblañs

An dudjentil a oa disheñvel-mat o finvidigezh hag o stad, ha pa vefe bet heñvel o gwirioù hag o zalvoudoù. E deroù an 18vet kantved e oa, kichen-ha-kichen, 9 % eus an noblañs a oa pinvidik-mor hag 38 % anezho a oa paour-razh ! Daoust da se e veze kalz pinvidikoc'h an dud nobl eget Yann Gouer peurvuañ, nemet ur wech bennak e vefe.

An trede-stad

An trede urzh pe an trede stad a oa un doare aes da envel hollad ar rummadoù sokial all. Dreist ar re all e oa ar vourc'hizien hag en o zouez ar re uhelañ anezho, Aotrounez Sant-Maloù pe kenwerzherien vras Naoned, a oa tost d'an noblañs e meur a geñver. Ar bobl vunut e kêr hag ar gouerien, daoust ma'z aent d'ober ar pep brasañ eus an dud, ne oant ket dileuriet e mod ebet, ha pa vefe bet e Breizh un toullad kouerien etre, pinvidik a-walc'h anezho.

Lien ha kenwerzh war vor

Al lin hag ar c'hanab a veze gounezet a-vras hag a yae d'ober danvez al lienoù aozet e Breizh. Labour al lien a oa frammet-mat hag urzhiet, eus ar gouerien-wiaderien d'ar varc'hadourien eziporzherien. E dibenn ar 17vet kantved ez ae al lien eziporzhet d'ober un eizhvedenn eus holl eziporzhiadurioù Europa da drevadennoù spagnat Amerika.

Er 16vet kantved e oa ur bern porzhioù o doa darempred gant ar bed a-bezh, evel porzh pinvidik Penmarc'h da skouer. Ar c'hreizennañ hag an tolpañ a gasas muioc'h a vrud da Sant-Maloù ha goude-se da Naoned a zeuas en 18vet kantved da vezañ porzh kentañ ar rouantelezh gant ar c'henwerzh sklaved ha produioù eus an Antilhez. Krouidigezh Kompagnunezh an Indez a roas lañs d'ar c'henwerzh etre an Oriant hag Azia.

Pinvidigezhioù all un armerzh en he bleuñv

En 18^{vet} kantved e oa ar broviñs er renk kentañ evit ar produiñ plom hag arc'hant gant ar govelioù hag ar mengleuzioù. Etre 1561 ha 1610 e oa ur c'hard eus ar pezhioù en implij er rouantelezh a veze skoet gant Osteloù ar Moneiz e Roazhon hag e Naoned.

Evit al labour-douar e veze gounezet re, alies. Gant se ne oa tost riskl ebet da gaout naonegezh hag e c'halle an dud kaout o gwalc'h gant... amann d'ar mare-se dija. Diseurt-kenañ e oa ar sevel-loened. Kezeg Breizh a veze gwerzhet da Normandi ha da vro Bariz.

Holen Bourc'hnevez-Raez hag ar Groazig dreist-holl a veze ezporzhiet da Norzh Europa a-bezh hag ar morued pesketaet en Douar-Nevez a veze gwerzhet e broioù ar Mor Kreizdouar.

Ur sevenadur pinvidik ha liesseurt

Kalvarioù parrez pe palez ar Breujoù, taolennoù misionoù pe taolennoù mistri : gant berzh an armerzh e tiwane chanterioù a bep seurt hag e paote ar stummoù arzel.

Kement a virvilh a oa e sevenadur ar bobl hag e hini an uhelidi. Ne oa ket enebet an daou sevenadur, pell alese. Er c'hontrol mont a rae an eil da vagañ egile dre ma oa an arzourien hag an obererien o vont hag o tont, stiloù ha doareoù kinklañ a bep seurt a ampreste an eil digant egile, implijout a raed danvezioù lec'hel pe enporzhiet, teknikoù nevez a veze desket.

Ar parrezioù, lec'hioù buhez

Da-heul sened-Iliz Trento, echuet e 1563, an Iliz katolik a implijas kement stumm arzel a oa evit brudañ he c'helennadurezh. E Breizh ez eo er parrezioù e voe roet ar muiañ a lañs d'an adsav relijiel-se. Kreskiñ a reas niver an ilizoù, ar chapelioù pe ar savadurioù all.

E kêr e oa oberiant-kenañ an Oratorianed hag ar Jezuisted. War ar maez e tiskoueze ar c'humuniezhoù pegen pinvidik e oant dre sevel kloc'hديوù, klozioù-parrez pe kalvarioù. E pep lec'h e veze roet ur plas bras d'ar sternioù-aoter ha d'ar pezhioù orferezh.

Ar misionoù

Gant tud a iliz kreñv o fersonelezh (Mikael an Noblez, Juluan Maner pe Loeiz-Vari Grignon a Voñforzh) e veze kaset da benn misionoù evit reiñ ur gelennadurezh relijiel d'an dud. Lañs a oa gant ar misionoù-se war ar maez. Barrek e oa ar visionerien d'ober gant ur yezh aes da gompren evit an holl ha kalz a bouez a veze roet d'ar skeudennoù. An taolennoù, da skouer, a oa digarezioù brav da liammañ c'hoantoù an dud ouzh re an Iliz. E Breizh-Izel e rae berzh tudenn an Ankoù, pa c'halle respont d'ar goulennoù diwar-benn ar bed all.

Buhez ar bobl hag ar gastellidi

Galleg a veze klevet un tamm e pep lec'h er broviñs, met brezhoneg a veze komzet dreist-holl e Breizh-Izel hag e Breizh-Uhel a rae ar bobl gant ur parlant a vo graet « gallaoueg » anezhañ diwezhatoc'h. A-hend-all, ar gouelioù, ar c'hanaouennoù, an dañsoù hag ar c'hoarioù a vode an dud en o c'humuniezhoù. Al lenneien hag an uhelidi a oa gwelloc'h ganto sevenadur ha boazioù Lez Pariz.

Dre ma'z ae ar vro war binvidikaat e voe nevezet ar savouriezh en-dro ha savet manerioù, kestell, « folies » Naoned ha kenkizoù Sant-Maloù. E kêrioù 'zo, evel Naoned, Roazhon pe Brest, e voe tennet splot eus barregezh savourien, ijinourien hag arzourien Morlu ar Roue. Tiez-annez un nebeud kouerien a oa kinklet gant kizelladurioù kaer.

Skrivagnerien a Vreizh

Er 16vet kantved e oa anavezet ar gwiraour Beltram Argantred evel un istorour a dalvoudegezh ha Noël du Fail, reizhaouer er Breujoù, a oa brudet gant an donezonet ma oa da sevel marvailhoù awenet gant ar vuhez pemdez e bro Roazhon.

En 18vet kantved, ar jedoniour Maupertuis hag an dramaour Lesage a dapas brud, war tachennoù akademikeloc'h, er rouantelezh a-bezh.

TEMOÙ HA TRAEZOÙ AR C'HARNED-DIZOLEIÑ

AN TRI URZH : NOBLAÑS - KLOER - TREDE-STAD

War ar frizenn ez eus un arouez evit pep urzh : ur c'hleze evit an noblañs, ur gammell evit ar gloer hag ur rañv evit an Trede-Stad.

AR GLOER HAG AR RELIJION
Eus an den a lezenn d'ar sant pareour

Sant Erwan
Alc'hwez « Sant Erwan o rentañ ar justis »
Orin Landreger (Aodoù-an-Arvor)
Deiziad XVII^{vet} kantved

Keal Galloud barn ar gloer

Sant Erwan, patrom an alvokaded, ha patrom ar Vretoned hiziv, o rentañ ar justis etre ar paour hag ar pinvidig.

Sant Erwan a vez enoret kenañ e Breizh.

Taolit pled : gantañ emañ arouezioù an dud a lezenn (robenn ha boned alvokad, roll gwiraour)

Santez Marc'harid
Alc'hwez « Santez Marc'harid o tont e-maez an aerouant »
Deiziad XVII^{vet} kantved ?

Keal Ur gristeniezh poblek

An delwenn eeunek a zegas soñj eus lod boazioù pe kredennoù (ar sent pareourien) na vezent ket anavezet gant Roma atav.

Un oberenn arzel hag a hengoun poblek ma ez eus unan

Banniel parrez
Alc'hwez « Ur gwir banniel parrez on-me hag un enor eo ma dougen er pardonioù »
Orin Sant-Gondran (Il-ha-Gwilen)
Deiziad XVII^{vet} – XVIII^{vet} kantved

Keal Arouez identelezh ar barrez

An aket bet lakaet da fardañ ar banniel a ziskouez plas a bouez ar barrez e Breizh

AN NOBLAÑS

Ar pinvidig

Alc'hwez « Ar pinvidig o prenañ e bardon »
 Orin Landreger (Aodoù-an-Arvor)
 Deiziad XVII^{vet} kantved

Keal Un doare da daolenniñ an noblañs
 Taolennadur disprizus eus an noblañs : ar pinvidig o prenañ e bardon (gant arouez ar yalc'had a vank)

Kador-bortez

Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
 Deiziad Bloavezhioù 1780

Keal Un doare da vont-ha-dont implijet gant uhelidi zo hepken, gant an noblañs robenn (reizhaourien)
 An dud a zouge a oa mevelien

Potev (e stumm un tokarn eilpennet)

Orin Roazhon
 Deiziad 1722-1724

Keal Euredoù etre ar familhoù noblañs
 Ur gwir deñzor eo an draezenn-mañ ha degas a ra soñj eus pinvidigezh ar pezhioù orfeberez, anezho arouezioù eus dere pep hini. Ar potev-mañ a oa e-touez argouroù ar plac'h nevez

Gwezenn ar gerentiezh

Alc'hwez « Renkennad hendadoù »
 Deiziad XVII^{vet} kantved

Keal Pouez an diagentidi hag an titl
 Taolit pled : gwezenn ar gerentiezh he deus daou skourr - an eil zo breizhat hag egile zo gall - hag ardamezioù evit pep hini anezho

AN TREDE-STAD

Nebut a roudoù danvezel eus un urzh a vode tost an holl dud koulskoude

Ar paour

Alc'hwez « Ar paour o c'houlenn an aluzen »
 Orin Landreger (Aodoù-an-Arvor)
 Deiziad XVII^{vet} kantved

Keal Ar garitez kristen (an aluzen)

Picher gant skeudenn ur bourc'hiz

Alc'hwez « Ar bourc'hiz »
 Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
 Deiziad XVIII^{vet} kantved

Ramparzhioù (Barr-ti)

Alc'hwez « Razhed ar c'hêrioù »
 Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
 Deiziad Dibenn an XVIII^{vet} kantved

Kealioù Bed ar c'hêrioù

Ur rummad sokial e barr e vleuñv : ar vourc'hizien

Pouez ar ramparzhioù evit bevenniñ ar gêr, a ro bod d'ar bobl vunut ouzhpenn ar vourc'hizien

Kouerien o labourat (Barr-ti)

Alc'hwez « Razhed ar maezioù »
 Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
 Deiziad Dibenn an XVIII^{vet} kantved

Falz

Orin Breal-Moñforzh (Il-ha-Gwilen)
 Deiziad Penn-kentañ an XX^{vet} kantved

Keal Bed ar maezioù

Ar gouerien eo an dud niverusañ en Trede-Stad

OADVEZH AOUR BREIZH (1532-1675)

Pinvidigezhioù armerzhel ha sevenadurioù liesseurt

An takadoù produiñ pennañ hag ar porzhioù pennañ ma vez ezporzhet marc'hadourezh

Kartenn ar c'henwerzh tric'hornek hag al lestr-morieneta eus Naoned

Alc'hwez « Lien Indez karget e strad al listri a vo eskemmet ouzh koad ebena berniet en etrepont. Koad ebena eskemmet ouzh sukr ha kafe. Sukr ha kafe eskemmet ouzh gwir bezhioù moneiz »

Deiziad 1784

Keal Ar morianeta ha berzh bras porzhioù zo (Naoned)

Asied eus Kompagnunezh an Indez

Alc'hwez « Porselen eus Kompagnunezh an Indez »

Orin Sina

Deiziad XVIII^{vet} kantved

Keal Kenwerzh ar porselen ha kontlec'hioù aziat. Krouidigezh kêr An Oriant e 1666

Gwele-kloz eus Bro-Gerne

Alc'hwez « Da gousket ! » Au lit ! »

Orin Su Penn-ar-Bed (Kerne)

Deiziad 1732

Keal Ar pep brasañ eus tud Breizh-Izel na raent nemet gant ar brezhoneg

Diaraog ur c'houfr greun eus Bro-Leon

Alc'hwez « Lin evit al listri. Gwinizh-du da zebriñ »

Orin Norzh Penn-ar-Bed (Leon)

Deiziad 1657

Keal Lañs an ekonomiezh (kenwerzh al lien - lin-kanab - hag ar gwinnizh-du) hag ur sevenadur danvezel skouer da-heul (arrebeuri - gweleoù-kloz ha koufroù)

Komodenn fustwareg

Alc'hwez « Komodenn eus Bro-Sant-Maloù »

Orin Sant-Maloù (Il-ha-Gwilen)

Deiziad Kreiz an XVIII^{vet} kantved

Keal Kenwerzh ar spisoù hag arrebeuri ar porzhioù (akajou) da-heul, skouerioù brav eus pinvidigezh ar baramantourien (« Aotrounez Sant-Maloù », trienn André Lespagnol)

Sabler treset ur vorganez warnañ (Skeudennadur)

Orin Noal-Pondi (Mor-Bihan)

Deiziad XV^{vet} kantved - XVI^{vet} kantved

Keal Doareoù arz hag hengounioù pobl ar parrezioù

EUS HOLLVELIEGEZH AR ROUE D'AN DISPAC'H BRAS

Jedouer Stadoù ar C'hevre gant skeudenn an erminig

Alc'hwez « Koñje ebet
Tell nevez ebet
Breujoù evit Breizh ! »
« Paper timbret, Bonedoù ruz, goulennoù ar gouerien dre skrid :
Nag a drouz a vo er vro, en tu all d'an harzoù ha betek an Izelvroioù zoken. »
Deiziad 1594

« Ar Bonedoù ruz » Engravadur gant Creston

Alc'hwez « Klaskit diskar unan eus ar gwirioù-se ha me 'lavar deoc'h e vo freuz ha reuz »
Oberour René-Yves Creston
Deiziad war-dro 1940

Kealioù Emsavadegoù pobl 1675 (emsavadeg ar paper timbret e Roazhon hag emsavadeg ar Bonedoù ruz e Kerne)
Darvoudoù a bouez er vemor dre gomz (kanaouennoù) **hag en arzoù hag en hengounioù pobl**
Darvoudoù adpiaouet er politikerezh (emsav breizhek, eus 1940 eo an engravadur)

« Distro ar Breujoù da Roazhon » (Stamp)

Alc'hwez « Na laouen e voe ar Breujoù pa zistrojont, goude un hir a harlu, war blasenn ar roue, leun a skiant hag a ouiziegezh »
Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
Deiziad 1690

Jedouer Stadoù Breizh gant skeudenn Loeiz XIV

Orin Gwitreg (Il-ha-Gwilen)
Deiziad 1683

Keal Hollveligiezh ar roue kreñvaet c'hoazh (Breizh kastizet goude emsavadegoù 1675 hag harlu ar Breujoù da Wened).

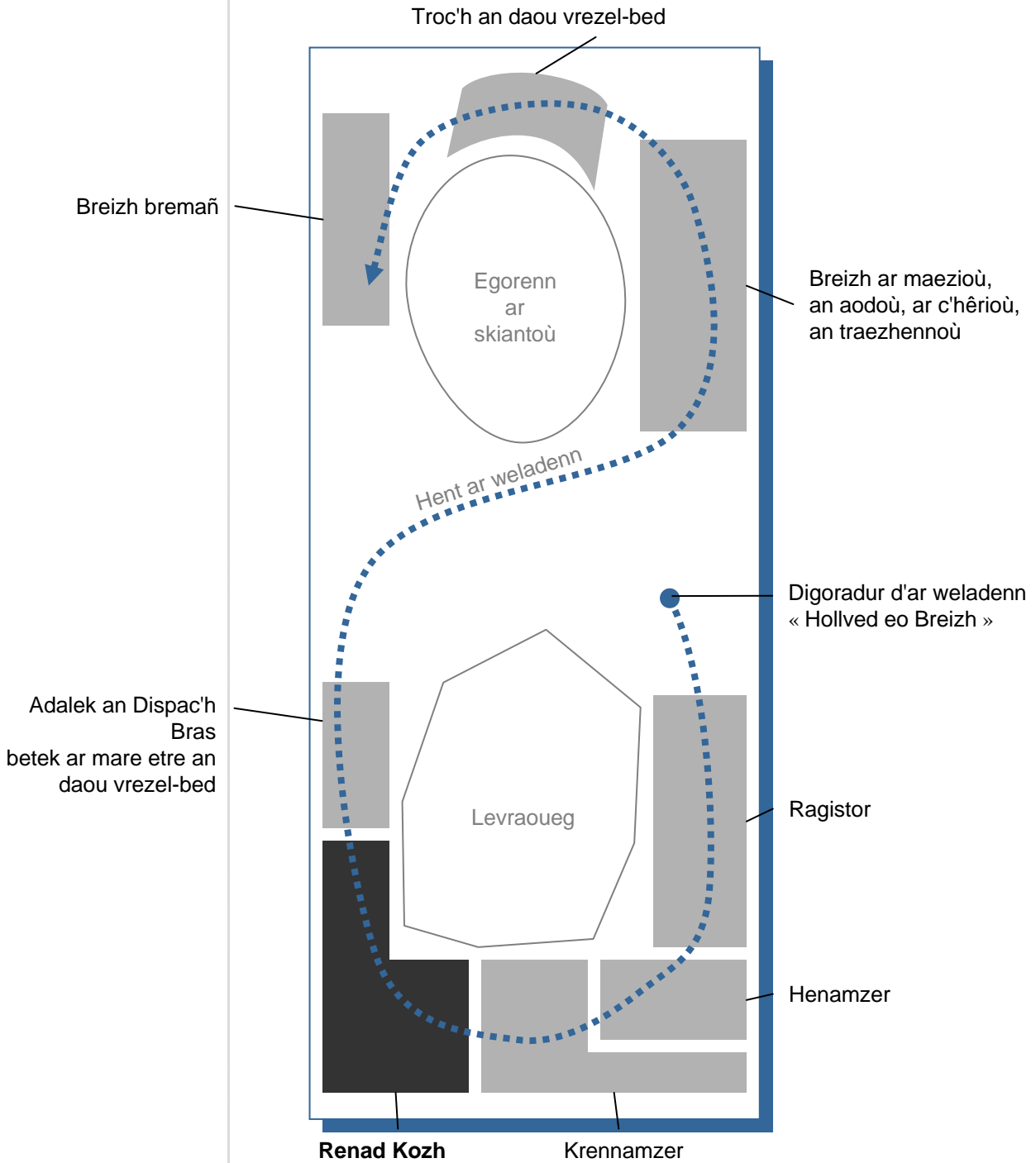
Asied an tri urzh

Alc'hwez « Frailh sokial »
Orin Nevers (Nièvre)
Deiziad XVIII^{vet} kantved

Keal An Dispac'h gall ha torridigezh an dreistgwirioù

TRES AN DISKOUEZADEG

TITOUROÙ PLEUSTREK

Mirout plasoù evit ar strolladoù

Ret eo ober ar goulen ouzh servij Mirout plasoù ar Maeziou Frank :
Pgz 02 23 40 66 00

Euriou

Degemeret e vez ar strolladoù **eus ar Meurzh d'ar Gwener** (nemet d'ar Merc'her enderv).

Tri frantad a vez kinniget :

- 9e00 – 10e30

- 10e30 – 12e00

- 14e00 – 15e30

Trugarez deoc'h da erruout 15 munut a-raok penn-kentañ an abadenn

Priz

1,50 €dre skoliad

Digoust evit an ambrougerien

Chomlec'h

Mirdi Breizh – 10 bali ar C'hevredidi – 35039 Roazhon

Mont-tre evit ar strolladoù : 46 boulouard Magenta

Dont d'ar mirdi

Arsav metro : « Charles de Gaulle » ha « Garioù »

Porzh-houarn ha gar ar c'hirri-boutin da 200 m

Busoù a gas d'ar mirdi

Gallout mont er savadurioù

En holl lec'hioù e c'hall mont an dud nammet.

Servij kinniget

Gwiskva digoust

An holl weladennoù a c'hall bezañ graet e brezhoneg.

AR GWELADENNOÙ « TRAEZOÙ SKOUER »

Gant traezoù skouer an diskouezadeg e vez dizoloet ar marevezhioù bras eus istor Breizh, adalek ar Ragistor betek an deiz hiziv.

Eizh gweladenn « Traezoù skouer » a vez kinniget da zizoleiñ ar marevezhioù istorel dezrevellet en diskouezadeg :

- Ar Ragistor
- An Henamzer
- Ar Grennamzer
- An Henamzer
- Adalek an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed
- Breizh ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù
- Troc'h an daou vrezel-bed : 1914-1918 ha 1939-1945
- Breizh bremañ, adalek 1950 betek an deiz hiziv

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Ragistor (eus - 700 000 da - 57 a-raok J.-K.)

- Eus ar maen benet, un ekonomiezh kantroerien, chaseourien, pesketaerien ha kutuilherien, d'ar maen levnet, un ekonomiezh tud chomidik, labourerien-douar, saverien loened hag artizaned.
- Ar sevenadurezh keltiek gant divroadegoù ar pobladoù, ar gevredigezh, ar relijion, an arz hag ar vuhez pemdez.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout an Henamzer (eus - 57 a-raok J.-K. da 476)

- Perzh dibar ar sevenadurezh galian-ha-roman ganet diwar sevenadurioù ar C'halianed hag ar Romaned.
- Hérezh ar sevenadurezh galian-ha-roman a-fet kêraozañ ha kempenn an tiriad : an hent, ul liamm etre ar c'hêrioù hag ar maezioù.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Grennamzer (eus 500 da 1532)

- Tremen eus Arvorig da Vreizh, diwar ar vretonedigezh hag ar gristenidigezh.
- Emdroadur ar savouriezh arme difenn.
- Un dugelezh dizalc'h ha digor war ar mor.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Renad Kozh (eus 1532 da 1789)

- Kevredigezh Breizh dindan ar Renad Kozh : an tri urzh.
- Pinvidigezhioù armerzhel ha sevenadurioù liesseurt.
- Emsavadegoù kastizet gant hollveliegezh ar roue betek an Dispac'h Bras ha dibenn an dreistgwirioù.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed (eus 1789 d'ar bloavezhioù 1930)

- Enebiezh Dispac'hourien / Chouaned.
- Etre ar gizioù kozh hag an amzer nevez : likelezh, brezhoneg, hengoun dre gomz, greanteladur, emsavioù sokial, divroadegoù...

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Breizh ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù (eus an 19^{vet} kantved d'ar bloavezhioù 1950)

- Poltredoù kroaziet gant maouezed ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù : modernelezh ha doareoù bevañ nevez.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Troc'h an daou vrezel-bed (1914-1918 ha 1939-1945)

- Lizher ur soudard er fozioù : ul liamm etre an talbenn hag an adreñv (1914-1918).
- A-dal d'an alouberien : emzalc'hioù diseurt ha kemm-digemm (1939-1945).

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Breizh bremañ, adalek 1950 betek an deiz hiziv

- Breizh etre douar ha mor : an danvezioù ekonomikel.
- An darvoudoù pennañ war dachenn ar politikerezh, an ekonomiezh, ar sevenadur hag ar sport...

Teuliad savet gant servij Hanterouriezh Mirdi Breizh, asambles gant Bruno Genton, kuzulier-eiler, hag ar stajidi Franck Philippeaux ha Virginie Boüan.